

Kukačka obecná – pták roku 2010

Akce Pták roku má dlouhou tradici – od roku 1992 se jí zúčastnily tisíce nadšených amatérských pozorovatelů ptactva. V loňském roce byla vzhledem k nesnadnosti pozorování skorce vodního odezva relativně nižší. Letos vyhlášenou kukačku sice také není úplně snadné zahlédnout, nicméně přeslechnout ji nelze. Celkově se letos sešlo 279 záznamů kukaček od 461 pozorovatelů (pod některými záznamy byly podepsány celé skupiny pozorovatelů, školní třídy apod.). Největší počet pozorování (244) přišel skrze webové stránky projektu Jaro ožívá (www.springalive.net). Jak jsme slíbili, došla pozorování byla slosována a šťastný výherce od nás obdržel dalekohled Nikon Sportstar EX.

Tab. 1: Kde jsme zjistili kukačku nejčastěji? Konkrétní prostředí a datum přiletu uvedlo 146 pozorovatelů, zde uvádíme první (nejčasnější) přilet pro každé prostředí.

Prostředí	Záznamů (%)	Nejčasnější přilet
Les	37	17. 4.
Vesnice	25	11. 4.
Rybník	24	7. 4.
Pole	14	19. 4.

Je skvělé, že záznamy přišly ze všech 14 krajů (z každého kraje nejméně 10 záznamů), ze všech potenciálních biotopů (Tab. 1) i od pozorovatelů všech věkových skupin (rok narození od 1927 do 2001!). Jak se dalo předpokládat, většina záznamů, kde byl uveden způsob zjištění kukačky (129), byla podle hlasu (84%). Celkem 17 pozorovatelů mělo štěstí setkat se na území ČR se vzácnou hnědou morfou samice kukačky a 18 respondentů mělo ještě větší štěstí – narazili na mládě kukačky krmené pěstouny. Po vyloučení kroužkovatelů a těch, kteří se výzkumem kukaček profesně zabývají, zůstává pouhých 13 pozorovatelů kukaččích mláďat, což podtrhuje jedinečnost takového zážitku. Budeme i v budoucnu rádi, pokud svá pozorování kukaččích mláďat budete posílat ČSO a Ornitologické laboratoři Univerzity Palackého (tomas.grim@upol.cz).

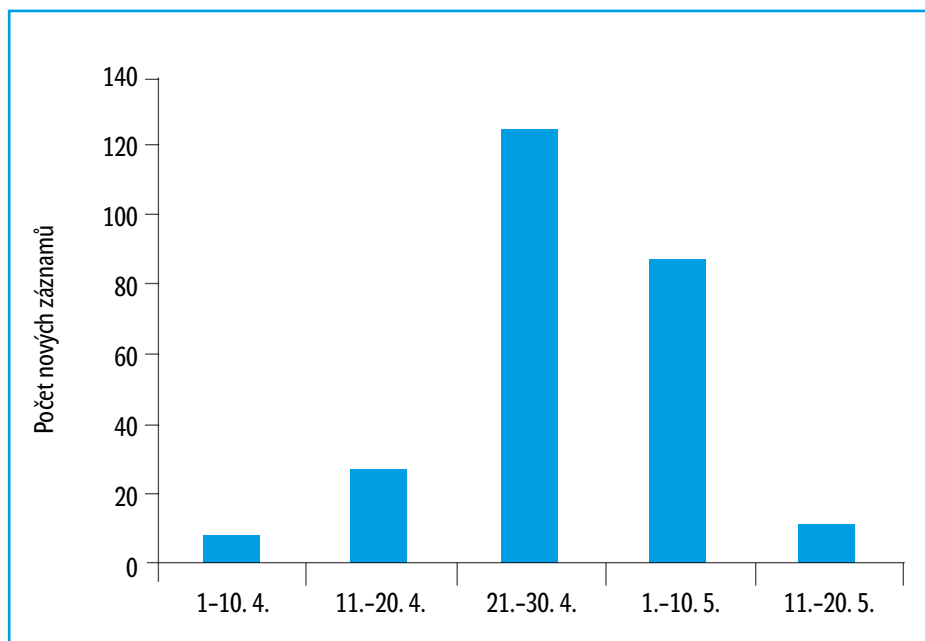
Nejvíce pozorování přišlo z lesního prostředí, nejméně z otevřené polní krajiny – tu, konec konců, kukačka neobývá, pouze tudy protahuje či přelétává za potravou (Tab. 1). Tomu odpovídá i relativně pozdní první záznam kukačky z polního prostředí, který je téměř o 2 týdny zpožděný za prvním zjištěním v blízkosti rybníků. Právě tam hnízdí asi nejčastější hostitel kukačky u nás i v Evropě, rákosník obecný. Podobně asi není překvapivé, že relativně nejvíce

vizuálních záznamů je od rybníků (7 z celkových 33), naopak nejméně z lesů (5 z celkových 52).

Řada pozorovatelů poslala svá pozorování opakovaně a je zřejmé, že pouze první takové pozorování je opravdu prvním záznamem přiletu kukačky. Kromě toho je patrné, že na některých konkrétních místech byla kukačka pozorována opakovaně různými pozorovateli – a i zde má tedy smysl brát v úvahu pouze první pozorování (ostatní jsou opakovaná, sice cenná jako doklad výskytu kukačky, ale o přiletu už nic neřekají). Skutečně: průměrné datum všech pozorování je 30.4., tedy o 2 týdny později než průměrné datum přiletu na jižní Moravu (viz Hudec & Šťastný 2005: Fauna ČR. Ptáci 2/II,

hé dekády května je třeba brát s rezervou – větší nou půjde o ptáky přilétlé již dříve.

A jakou pozornost získaly kukačky v různých krajích ČR? V absolutním počtu záznamů i pozorovatelů vede středočeský kraj, ze kterého přišlo 15% hlášení. Takové srovnání ovšem nezohledňuje různý počet obyvatel – a tedy různý počet potenciálních pozorovatelů kukačky – v různých krajích. Po odstranění tohoto matoucího vlivu se pak jeví jako neaktivnější občané kraje Olomouckého (celých 0,047 záznamů/1000 obyvatel!), v počtu pozorovatelů pak jihočeši (0,072 pozorovatelů/1000 obyvatel!). Vezmeme-li však v úvahu záznam z Vítání ptačího zpěvu v Královohradeckém kraji, pod nímž je podepsáno rekordních 30 pozorovatelů, „vyhraje“ poslední

Obr. 1 Časový průběh přiletu kukačky.

strana 944). Proto jsme vzali v úvahu pouze první záznam z každého kraje. První přiletly kolísaly od 3.4. na jižní Moravu do 23.4. do Karlovarského kraje. Střední hodnota z těchto nejčasnějších „krajových“ přiletů už má k realitě jistě blíže – je to 10. dubna.

Z uvedených srovnání jsme vyloučili březnové záznamy, které jsou téměř jistě mylné. Zvláště z dálky a nebo za nedobrych povětrnostních podmínek může být totiž hlas hrdličky zahradní pro laika zaměnitelný za hlas kukačky. Kromě toho je nápadné, že během tří dnů (3.-5. 4.) se kukačka objevila na 5 různých místech v 5 krajích „najednou“ a následující pozorování pak přicházela téměř denně. Nejvíce záznamů pochází z poslední dekády dubna (Obr. 1), což odpovídá dřívějším zjištěním (Fauna ČR). Záznamy z dru-

zmíněný kraj. Nejméně záznamů i pozorovatelů bylo z hlavního města – nic překvapivého vzhledem k tomu, že pulzující tep velkoměsta není pro plachou kukačku velkým lákadlem.

Jak už jsme uvedli v brožuře Pták roku, kukačka je pták, který ubývá u nás i v západní Evropě. Podobného úbytku kukaček si ve svém okolí povšimli i někteří respondenti (Miroslav Brandejský, Pavel Sinecký, Eva Svátková, Herbert Tichý). Ačkoli se v přírodě setkáme i s „hezčím“ chováním než je „macešské“ chování samice kukačky či zabijácké sklony jejího potomstva, nic to nemění na faktu, že kukačka je pozoruhodným zpestřením naší přírody. Názor řady účastníků ankety Pták roku 2010 snad nejlépe vystihuje poznámka Radomíra Studeného: „Hlas kukačky mě vždy potěší“.

Tomáš Grim